

Хүмүүжил 9 кмбайш Ширээ-Булаг-Агсы деп төрдө 667 гектар сууныг, 170 гектар чийгч-тарааны көлөп дооскан. Сула биле чийгч-тараанын бир гектарыныа ортунаа-биле 10 центнер дү-жүтүү ааган.

Амгы төдө механизаторлар Хөмүлөө асыныа 500 гектар арбайны көлөп ажаап ту-тар. Мурунку чыдыраа бо-

Көмбайерлериниң чолаачы-ларын ортуунаа чарыштыг тинчелин 5 хонкутал ү-дүр. Сөөлүг хонкутараа механизаторлардан Маайыр Айды-оол, Окал-оол Монгуш, Чалбарган Кужугет, чолаачы-лардан Петр Хомчук тинч-тектилер болган. «Барлыкта» ажаада уламычлынишкан.

Хонг-тол МОНГУШ,
Кызыл-Мажалык суур.

ДЫННААРЫНЫҢ ОРНУНГА КӨРГӨННІ ДЭЭРЕ

Редакцияга чагаалар

КИЧЭЭНГЕЙГЕ АЛЗА...

Уч-Белдирде самолёт ковар шал бар. Оон белем ээ-
ленил чыл бүгү сөөк эгизине Кызыл аэропортуна
курортче уруп чадап, улус недела-неделге-биле
манаар.

Сезон соонда дедир чынар дээр база-ла шак мичаар сым-
марашкан чонун көргө, харын-лаа эпчөк, чаржычыл-лаа.
Оон ужурунда кижилер чүгө-үс-шагын хаас чыдарп ту-
рундалап аны, алган шалызын эрттерип, күрүненин ажал.
херинден озадал турар.

Курортче аарычарым эинерд дээр хей чон бо хире
берген турла, чыл буру хей салып тургустун кыдыл-лаа
эзелге чок окаян, курорт чогуун озагалар-биле бокталдырп,
унуш-мышту ургеп, ан. балыкты төгөлдөп турарын терле
чогуу ким харылаар? Чүгө? Оон ийи курортка чамалык
кижилер резина хемелерин, четкилерин, балыктар индир-
лөп келген, хемелерден өй-хемчээл чок балыкты туткан, мш-
тал, казырп, дузан алган уттуунас кылдыр түткөн алган
самолёт-биле уруп чынып турар-дыр. Оон эртекш, үрелген,
чыдаан балыктарын курорт чамыга, хемге, арга иштинге а-
густун ортан үсө индере төпкөн чыкканын үчү сезон улауу
шунту караамсыз-биле көргөн бис. Ол хемде мында арга-
мыш аламын, апарай хайтарарым чыгында-лаа хапса,
ажым-биле чугааларга, ол төгөлдөп турарын камтап, кат-
тыжым-лаа турар чагаалар.

Курортка хайтарал чери эртекш-дүткөн кижилерин чүгө
эрттиргеле-чөпчөт-ле бар болза, оон өскөтө биске хамаан-
чок дээр хейн база бар. Ычканган чамалык чызыл-чылб. кы-
жылар арга-зым ишти-биле ол чоок-чызын чага батып,
унуш-бойдушту ургеп турар.

Бо айтырларын хамаарышкан чогуу албан черлерин ки-
чигейге ап, боттук ажалдарын чорудар боор деп илген ар-
тым.

Василий ТАМДЫН.ООЛ.

Эвлек чергелти персоналды пенсионер.

Току район.

АГИТКВАТИРАЛАРЫНЫҢ КИРЖИЛГЕЗИ

«Шекпээр» совхоз картофель ажалдарын сүтүрүп
агиткватираларын аразында база хуулаган. «Найра-
ла», «Челюсть» агиткватиралар каттыкп алган,
оошкан шөлүтүн картофельин кыска. Дүдүт чагай
болган.

Бистин «Шекпээр» совхозта 12 агиткватиралар бар. Херэж-
нер чөлдөткөн даразын Зоя Дүрбүева Сат агиткватир-
лар ажалын эки удуруп турар.

Совхозта сезондук ажалдарга болган хей-ияты ажалдары-
га агиткватиралар илдепкел кырып келген.
Бо чылын мал чыны белектеринге агиткватираларга 5.5
тонна сизини оонаган, ону база күстүктөп.

Эртекш чылын бистин «Найра» агиткватиралар ол-ла бүтү
ажалдарга илдепкел кырып, бини чери алган болган
100 рубль база хей-биле шалыккан бис. Оон-лаа аныкта, иш-
зы-бүтү шөптөшкөн херэж-нери түгүлүп кырып ту-
нар. Малчын колданын агиткватираларга бичылап кал-
сизини кезип белектер, малчынын кыпталыгачи дөңдүрүп бөл-
Малчындарын чурттаар бажындарын чыгайлап аргылап, чы-
лап бөрүн чыдап-на кылып келди.

Ол ишкеш агиткватиралар боттарынын кудумчулунун
зог-шөптө, чагай-жылдызын база харылап чынып
болган. Чери унчак, сүгүдә херэж-нери чыгылынын салып
салып ажалы-ла хей. Школа-биле чыгылынын чыдап, үрүт-
дөңдүрүп кырып келген, өскөтө дээр агиткватиралар ба-
за докталап ажаллап турар.

Имжит СААЯ.

Район Советинин секретары. Малчын ие.

Биче-Тей сөөк.

ХӨЙ КИЖИ КИРИШКЕН

Талдынын Хөв-Ажы суурга республиканын культу-
ра ажалдарынын спорткадалы болуп эркен.

Анаа бүтү райондардан болган наймалык культура а-
жал жерлеринде шунту 20 команда чадап чырып, хол бис.
бүгүс, чери унчак, билин хамаарып, эстафетага, тен-
ниске, скроска база шалырага, ол ишкеш сена кырына
урап талантынын көргүзүп маргаламаларын. Спорткадала
кырып-биле 360 кыжы чыгылы оон массалык болганын
көргүзүп турар.

Шунту 20 команда (бир командада 1 эр, 1 херэж-нер өй-
пакчы) кырып, шекпалар сизе-биле ишкеш маргала-
даа база болган.

Иш күн иштинде шалыра алаути чыдап демисалын түн-
келди. Бир чери Талды районун камтылап алап, бир-
ги чериин диплом-биле, эртекш белек-биле талыпкан.
Оон составында Кызыл-Арманын культура бажынын эре-
лекчи М. Чайлан кыжы Хөв-Ажынын культура ордунун
ажалдарына К. Оон ойнапкан. Шалырага ийги чери
Чайлан. Хемчактын үгөн болган III чери эвлек. Культура
министерствонун командаларын II, III чериин диплом-
ры-биле палнады.

Ук маргалада республиканын коочун культура ажалдары
чыгарып Калара Чамыновна Сагды, Дырмалан Шамынов
Монгуш (Тыла АССР-ин культура ажалдарын ажал-
дары), Андрей Бегиевич Сагды олар илдепкел кырып-
кен. Калара Чамыновнанын херэж-нери аразына болган
шалыра маргаламаларга бирги чери алганы ажалдарга
өскөтө, үлгер-чирек болган.

Шунту маргаламалар спортчу белек денелге эртекш бол-
ган организми доогулар. Ычкангаар бо хире хей спортчу-
лар чыдап спорткадалага тыла херэж болганын чыдап
чон элденсини кайган. Ону бүтү-ле талып-биле маргала-
далар төңүндө ол-ла дараа организман эрттерип болур
арга турган, оон эрттерген болза, спорткадала харын улам
көңүлүт, солун болур турган.

Ычканган спортчу бо наинал херэж спорткадалаган
программанын чыдап-ла кырып, оон массалык болур. Иш-
рууна жиг болур чугаалар. Ындыг болганга келер чылы
Барымы. Хемчактын Ак-Довурак хойрага эртер VI спорт-
кадалага тыла херэж оон программанын кырып эки боор
деп боладыт мен.

Монгуш БАЗЫР.

Алаш-Малдыр аттыг музейин ажалдары.

ТААРЫМЧАЛЫГ БОЛУРУ-БИЛЕ

Республиканын эмгелек комплексиинде чытыртып
эмээр чымы салып-биле кемел-бертининин,
кемп эмээр салып-биле, онкология эмгелектеринде
болган туберкулезка уур диспансера ажа хей ки-
жилер дарынын байдалы-биле элге узун куусада
чымы эмгелеп турары-лаа бар.

Олар аал-оранын чага чоруду, бодуну калдынын
байдалы кыжы турарын-лаа дугуйл илдепкел кыжы.
сээр болгай. Ычканга-лаа чага-бичик чорударын байдал
дык денелге чок. Ычканга туберкулезке, онкология азы
ол чогууда чага хаан, сазын, кыдыраш, жаралаш, де-
мир-үжүк сазын турар хөөс чок. Ол ишкеш узун куусада
эмгелеп турар кижилер чагаарын, согуларын мончур
дөңдүрү солунар, жаралаш, воинар-лаа сазын азырын
аргачы чок боон турар. Шак ишкеш байдал аргач кыж-
лерге таарымчалыг эвектер.

Чыда солундарын аны солун ишкеш ооруктуу эмгелеп
турар кижилерден чыгып-сезинди ооруктуу, сезинген-
да денелге болур-лаа мыйнап.

Ычканган Калдык кызылдан министрствон бо айтыр-
сакты салып, хамарышкан организман-биле ош шак
пиралп шалдар боор деп илгенди.

Имжит ДОНГАК.

Ак-Тал суур.

Уч-Белдирде самолёт ковар шал бар. Оон белем ээ-
ленил чыл бүгү сөөк эгизине Кызыл аэропортуна
курортче уруп чадап, улус недела-неделге-биле
манаар.

Сезон соонда дедир чынар дээр база-ла шак мичаар сым-
марашкан чонун көргө, харын-лаа эпчөк, чаржычыл-лаа.
Оон ужурунда кижилер чүгө-үс-шагын хаас чыдарп ту-
рундалап аны, алган шалызын эрттерип, күрүненин ажал.
херинден озадал турар.

Курортче аарычарым эинерд дээр хей чон бо хире
берген турла, чыл буру хей салып тургустун кыдыл-лаа
эзелге чок окаян, курорт чогуун озагалар-биле бокталдырп,
унуш-мышту ургеп, ан. балыкты төгөлдөп турарын терле
чогуу ким харылаар? Чүгө? Оон ийи курортка чамалык
кижилер резина хемелерин, четкилерин, балыктар индир-
лөп келген, хемелерден өй-хемчээл чок балыкты туткан, мш-
тал, казырп, дузан алган уттуунас кылдыр түткөн алган
самолёт-биле уруп чынып турар-дыр. Оон эртекш, үрелген,
чыдаан балыктарын курорт чамыга, хемге, арга иштинге а-
густун ортан үсө индере төпкөн чыкканын үчү сезон улауу
шунту караамсыз-биле көргөн бис. Ол хемде мында арга-
мыш аламын, апарай хайтарарым чыгында-лаа хапса,
ажым-биле чугааларга, ол төгөлдөп турарын камтап, кат-
тыжым-лаа турар чагаалар.

Курортка хайтарал чери эртекш-дүткөн кижилерин чүгө

эрттиргеле-чөпчөт-ле бар болза, оон өскөтө биске хамаан-

чок дээр хейн база бар. Ычканган чамалык чызыл-чылб. кы-

жылар арга-зым ишти-биле ол чоок-чызын чага батып,

унуш-бойдушту ургеп турар.

Бо айтырларын хамаарышкан чогуу албан черлерин ки-

чигейге ап, боттук ажалдарын чорудар боор деп илген ар-

тым.

Василий ТАМДЫН.ООЛ.

Эвлек чергелти персоналды пенсионер.

Току район.

АГИТКВАТИРАЛАРЫНЫҢ КИРЖИЛГЕЗИ

«Шекпээр» совхоз картофель ажалдарын сүтүрүп

агиткватираларын аразында база хуулаган. «Найра-

ла», «Челюсть» агиткватиралар каттыкп алган,

оошкан шөлүтүн картофельин кыска. Дүдүт чагай

болган.

Бистин «Шекпээр» совхозта 12 агиткватиралар бар. Херэж-

нер чөлдөткөн даразын Зоя Дүрбүева Сат агиткватир-

лар ажалын эки удуруп турар.

Совхозта сезондук ажалдарга болган хей-ияты ажалдары-

га агиткватиралар илдепкел кырып келген.

Бо чылын мал чыны белектеринге агиткватираларга 5.5

тонна сизини оонаган, ону база күстүктөп.

Эртекш чылын бистин «Найра» агиткватиралар ол-ла бүтү

ажалдарга илдепкел кырып, бини чери алган болган

100 рубль база хей-биле шалыккан бис. Оон-лаа аныкта, иш-

зы-бүтү шөптөшкөн херэж-нери түгүлүп кырып ту-

нар. Малчын колданын агиткватираларга бичылап кал-

сизини кезип белектер, малчынын кыпталыгачи дөңдүрүп бөл-

Малчындарын чурттаар бажындарын чыгайлап аргылап, чы-

лап бөрүн чыдап-на кылып келди.

Ол ишкеш агиткватиралар боттарынын кудумчулунун

зог-шөптө, чагай-жылдызын база харылап чынып

болган. Чери унчак, сүгүдә херэж-нери чыгылынын салып

салып ажалы-ла хей. Школа-биле чыгылынын чыдап, үрүт-

дөңдүрүп кырып келген, өскөтө дээр агиткватиралар ба-

за докталап ажаллап турар.

Имжит СААЯ.

Район Советинин секретары. Малчын ие.

Биче-Тей сөөк.

ХӨЙ КИЖИ КИРИШКЕН

Талдынын Хөв-Ажы суурга республиканын культу-
ра ажалдарынын спорткадалы болуп эркен.

Анаа бүтү райондардан болган наймалык культура а-
жал жерлеринде шунту 20 команда чадап чырып, хол бис.
бүгүс, чери унчак, билин хамаарып, эстафетага, тен-
ниске, скроска база шалырага, ол ишкеш сена кырына
урап талантынын көргүзүп маргаламаларын. Спорткадала
кырып-биле 360 кыжы чыгылы оон массалык болганын
көргүзүп турар.

Шунту 20 команда (бир командада 1 эр, 1 херэж-нер өй-
пакчы) кырып, шекпалар сизе-биле ишкеш маргала-
даа база болган.

Иш күн иштинде шалыра алаути чыдап демисалын түн-
келди. Бир чери Талды районун камтылап алап, бир-
ги чериин диплом-биле, эртекш белек-биле талыпкан.
Оон составында Кызыл-Арманын культура бажынын эре-
лекчи М. Чайлан кыжы Хөв-Ажынын культура ордунун
ажалдарына К. Оон ойнапкан. Шалырага ийги чери
Чайлан. Хемчактын үгөн болган III чери эвлек. Культура
министерствонун командаларын II, III чериин диплом-
ры-биле палнады.

Ук маргалада республиканын коочун культура ажалдары
чыгарып Калара Чамыновна Сагды, Дырмалан Шамынов
Монгуш (Тыла АССР-ин культура ажалдарын ажал-
дары), Андрей Бегиевич Сагды олар илдепкел кырып-
кен. Калара Чамыновнанын херэж-нери аразына болган
шалыра маргаламаларга бирги чери алганы ажалдарга
өскөтө, үлгер-чирек болган.

Шунту маргаламалар спортчу белек денелге эртекш бол-
ган организми доогулар. Ычкангаар бо хире хей спортчу-
лар чыдап спорткадалага тыла херэж болганын чыдап
чон элденсини кайган. Ону бүтү-ле талып-биле маргала-
далар төңүндө ол-ла дараа организман эрттерип болур
арга турган, оон эрттерген болза, спорткадала харын улам
көңүлүт, солун болур турган.

Ычканган спортчу бо наинал херэж спорткадалаган
программанын чыдап-ла кырып, оон массалык болур. Иш-
рууна жиг болур чугаалар. Ындыг болганга келер чылы
Барымы. Хемчактын Ак-Довурак хойрага эртер VI спорт-
кадалага тыла херэж оон программанын кырып эки боор
деп боладыт мен.

Монгуш БАЗЫР.

Алаш-Малдыр аттыг музейин ажалдары.

ТААРЫМЧАЛЫГ БОЛУРУ-БИЛЕ

Республиканын эмгелек комплексиинде чытыртып
эмээр чымы салып-биле кемел-бертининин,
кемп эмээр салып-биле, онкология эмгелектеринде
болган туберкулезка уур диспансера ажа хей ки-
жилер дарынын байдалы-биле элге узун куусада
чымы эмгелеп турары-лаа бар.

Олар аал-оранын чага чоруду, бодуну калдынын
байдалы кыжы турарын-лаа дугуйл илдепкел кыжы.
сээр болгай. Ычканга-лаа чага-бичик чорударын байдал
дык денелге чок. Ычканга туберкулезке, онкология азы
ол чогууда чага хаан, сазын, кыдыраш, жаралаш, де-
мир-үжүк сазын турар хөөс чок. Ол ишкеш узун куусада
эмгелеп турар кижилер чагаарын, согуларын мончур
дөңдүрү солунар, жаралаш, воинар-лаа сазын азырын
аргачы чок боон турар. Шак ишкеш байдал аргач кыж-
лерге таарымчалыг эвектер.

Чыда солундарын аны солун ишкеш ооруктуу эмгелеп
турар кижилерден чыгып-сезинди ооруктуу, сезинген-
да денелге болур-лаа мыйнап.

Ычканган Калдык кызылдан министрствон бо айтыр-
сакты салып, хамарышкан организман-биле ош шак
пиралп шалдар боор деп илгенди.

Имжит ДОНГАК.

Ак-Тал суур.

Чаа ном

«ОРУС-ТЫВА ӨӨРЕДИЛГЕ СЛОВАРЫ»

Надпись на харылаалары
улам хамылаалары,
уластар аразына ийги
культураны бедиринге
дылдарын хандыр өөрени-
ри уугу ролюд, дылдар
билер анык кижилерин
арын-шарай чырып хун
дег чымык, оон эп-өрү
этерик, эи-найралык бич-
мыг чорур.

Калдыг-лаа сөөк-азымы
кижилер-биле дылажык
билер болза, ала-чайтар
ол хүндүткелди кыжы болу
бээр, ол — кажаан-лаа эске-
лестер, ийги — ала ажал.
Ычканга биске орус хам-
ды билер агаар дег ажал-
дык, оон ажалы-биле эр-
тем-бичиги чыдап ап, оран-
нарга хосту ужу ээр
ышкыш-тыр бис.

1939 чылда эи-не баштай
Кызылдын №1 ортук
школазын хемелен дым-
чытыр өөренип кырым,
словаар кылып алап, эи-
терик С. Серен, Р. Далай-
бол болган оон-лаа эске-
лер-биле деткижип өөрени-
п, чамалык орус эстерин
шунт хондур пээжилен
(утканын башкыдан айтыр-
нып) ап турдум, баштайм
үсө өөренип чорбаан ки-
жиге берге-ле чорам.

Ам бистин Тывала, орус
тыла дылдар туржук, англи,
немец болган оон-лаа эске-
далар билерлер хей-уур,
оо база-ла лекциялар на-
лонал политиканын буюнны
ачып-дыр деп чалыларга
тайылбырлап, өөрүп ора-
дыр мен.

Кожаларым Семёновтар
ажак өөрүп, ногаан карт-
тыг кылы ном салып а-
лганын мей» чокта чаа
херелдер, оон дым эртем-
нериниң калдыкылар, өртем-
ден Доруг-оол Алдын-оо-
ланын Монгуш чогаалы
кылат. Ук үсөтө номун
ады — «Орус-тыла өөрелге-
ле словар» Орус-лаа,
тыла-лаа хаматыларга ин-
тернационалы харылаа-
ларын бичылаарына
ажактыг бо чаа словарды
5000 эч чугула орус састер
кырген.

Санда САНДЮ.

Номчуку.

Адресавис: 467000

Кызыл хойрай.

Красноармейска

кудумчуу, 100.

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?

Ындыг бооп болур бе?